

YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU TASARISI'NDA YER ALAN İKAMET İZİNİ TÜRLERİ İLE TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU'NUN OLAĞAN TELSİK YOLUYLA TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAZANILMASINDA ARANAN İKAMET ŞARTI ARASINDA İLİŞKİ

**THE RELATIONSHIP BETWEEN THE SORTS OF RESIDENCE
PERMIT IN THE DRAFT FOREIGNERS AND THE INTERNATIONAL
PROTECTION ACT AND THE CONDITION OF THE RESIDENCE
REQUIRED IN ACQUISITION OF TURKISH CITIZENSHIP IN
GENERAL WAY IN THE TURKISH CITIZENSHIP ACT**

Nimet ÖZBEK HADİMOĞLU*

Özet: Bu çalışmada, 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Türk vatandaşlığının sonradan kazanma biçimlerinden olan genel yol/olağan telsikte aranan başvuru sahibinin “Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmesi” şartı (TVK m. 11/1-b) ele alınmaktadır. İkamet şartına ilişkin hükmün metni ile gerekçesi birbirinden farklıdır. 5901 SK uyarınca çıkarılan TVK’nun uygulanması amacıyla çıkarılan Yönetmelikte yer alan bazı hükümler, TVK m. 11/1-b hükmünün gerekçesine uygun; ama sözel yorumuna aykırı şekilde, geçici amaçla Türkiye’de bulunan kişilerin ikametini ikametten saymamaktadır. Yönetmeliğin bu sonuca yol açacak hükümleri, Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişilerden bazılarının Türk vatandaşlığını kazanamaması sonucu doğurmaktadır. Çalışmada ayrıca, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanarak Başbakanlığa sunulmuş; Başbakanlık tarafından TBMM’ne gönderilmiş ve şu anda TBMM Genel Kurulu’nda ele alınmayı bekleyen “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı”nın konuyla ilgili hükümlerine de yer verilmiştir. Tasarı ile TVK Yönetmeliği arasında bir paralellik kurulmamıştır. Bu çalışmada da gösterileceği üzere, TVK Yönetmeliği’nin ilgili hükümleri Tasarı ile yürürlükten kaldırılmadıkça söz konusu hukuka aykırılık giderilmeyecektir.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık, Türk Vatandaşlığı Kanunu, Türk Vatandaşlığının Kazanılması, Olağan Telsik, İkamet Şartı.

* Yrd. Doç Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset ve Kamu Yönetimi Bölümü, Hukuk Anabilim Dalı, Devletler Özel Hukuku Bilim Dalı Öğretim Üyesi

Abstract: In this study, the condition of “to reside in Turkey for five years without interruption” stated in the Act of Turkish Citizenship numbered 5901 (m. 11/1-b) is discussed. There is a contradiction between the text of the article and its reason regarding the requirement of residence. Some articles of the Regulation which is issued in accordance with the Act numbered 5901, are compatible with the reason of the art. 11/1-b of the Act; but contradictory to its verbal meaning. This contradiction arises from the ignorance of temporary residence durations in Turkey for fulfilling the requirement of residence. That article of the Regulation would lead not to acquire the Turkish citizenship, some quarters who want to be a Turkish citizen. This article also examines the “Draft Foreigners and International Protection Act” prepared by the Ministry of the Interior Affairs. This act has interpreted to the Prime Ministry and submitted by the latter to the Turkish National Assembly. This act will be in the agenda of the National Assembly in the forthcoming days. There is a dissonance between the provisions of the Draft and the above mentioned Regulation. As it is indicated in this paper, said unlawful practice will remain unless the relevant provisions of the Regulation are abolished with the Draft.

Key Words: Nationality, Turkish Citizenship Act, Acquisition of Turkish Citizenship, The Acquisition of Turkish Citizenship in General Way, The Condition of Residence.

Giriş: Türk Vatandaşlığı Kanunu'na Göre Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılması

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na¹ (TVK) göre bir yabancı, Türk vatandaşlığını sonradan çeşitli biçimlerde kazanabilir. TVK'na göre, “sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı, yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir” (m. 9).

TVK'na göre yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması, TVK m. 11, 12 ve 16 ile olanaklıdır. Ayrıca TVK, Türk vatandaşlığını yetkili makam kararıyla kazanacak yabancının daha önce Türk vatandaşlığına sahip olup olmamasına bağlı bir ayırım yapmaktadır. Daha önce Türk vatandaşı iken Türk vatandaşlığıyla ilişkisi çeşitli yollarla kesilen kişiler, TVK'nda kendileri için özel olarak düzenlenmiş hükümlerden (TVK m. 13, 14 ve 43) yararlanabilirler.²

1 29. 5. 2009 tarih ve 5901 SK, RG, 12. 6. 2009, 27256. Bu Kanun ile 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (11. 2. 1964 tarih ve 403 SK, RG, 1. 7. 1964, 11742) yürürlükten kaldırılmıştır.

2 TVK'nın anılan hükümlerinde, ilgilinin Türk vatandaşlığıyla ilişkisinin, çıkma (m. 13); 5901 SK uyarınca öngörülen sebeplerle kaybettirme ve seçme hakkını kullan-

Böylelikle, TVK'nda yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasının beş yolu olduğu belirtilmelidir.³

TVK, mülga 403 SK'ndan farklı şekilde, Türk vatandaşlığına alınma yerine, "*Türk vatandaşlığının kazanılması*" terimini tercih etmiştir.⁴ TVK'nda Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasında beş kategori halinde düzenlenen kurumların hepsinin "*telsik*" kapsamında nitelendirilmesi kabul edilmemekle birlikte, "*Türk vatandaşlığını ilk kez kazanacak kişileri kapsamaması nedeniyle 11, 12 ve 16. maddelere göre yapılan başvurular sonucu vatandaşlığın kazanılması teknik anlamda "telsik" olarak nitelendirmeye elverişlidir*".⁵ Bu çalışmada, mülga 403 SK'nda "*adî telsik*" terimiyle düzenlenen kurumu karşılamak amacıyla konulmuş ve "*genel olarak Türk vatandaşlığın kazanılması*" yolu şeklinde kabul edilen⁶ TVK m. 11 hükmü, "*olağan telsik*" şeklinde nitelendirilmiştir.

Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında ikamet şartı, yalnızca⁷ olağan telsik bakımından aranmak-

ma yoluyla (m. 14) kesilmesi halinde, Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması düzenlenmiştir. Mülga 403 SK (bkz. dn. 1) uyarınca hakkında kaybettirme kararı verilmiş bazı kişilerin yeniden Türk vatandaşlığını kazanması, TVK m. 43'te yer almaktadır. Bu hükümlerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Rifat Erten, "*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler*", Ankara Barosu Dergisi, Ankara Güz 2008, Yıl:66, S. 4, s. 46-49.

3 TVK'na göre bu yollar, "*yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması*" (m. 11); "*Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller*" (m. 12), "*Türk vatandaşlığının ikamet şartı aranmaksızın yeniden kazanılması*" (m. 13); "*Türk vatandaşlığının ikamet şartına bağlı olarak yeniden kazanılması*" (m. 14) ve "*Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması*" (m. 16) olarak ifade olunmuştur.

4 Bu tercihin "*yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması bakımından yeknesak bir terim kullanma ihtiyacını karşılamakta*" olduğu yolunda bkz. Bilgin Tiryakioğlu, "*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısına Göre Türk Vatandaşlığının Yetkili Makam Kararı ile Kazanılması*", *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, (29 Şubat 2008), Bildiriler, (Ed. Vahit Doğan/Feriha Bilge Tanrıbilir/Banu Şit), Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara 2008, s. 81.

5 Tiryakioğlu, s. 81.

6 Tiryakioğlu, s. 80; Erten, s. 44; Ergin Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, Yenilenmiş 17. Baskı İstanbul 2009, s. 69; Vahit Doğan, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Yenilenmiş 9. Baskı, Ankara 2009, s. 64; Bahadır Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Beta Basım Yayım, 1. Baskı, İstanbul 2010, s. 96; Turgut Turhan/Feriha Bilge Tanrıbilir, *Vatandaşlık Hukuku Ders Notları*, Yetkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara 2009, s. 55.

7 Ayrıca, TVK'na göre ilgilinin Türk vatandaşlığıyla ilişkisi -5901 sayılı TVK'nda öngörülen- "*kaybettirme*" ya da "*seçme hakkını kullanma yoluyla*" kesilmişse, bu kişinin yeniden Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için, "*millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması*" şartına ek olarak, "*Türkiye'de üç yıl ikamet etmesi*" aranır (TVK m. 14). Türk vatandaşlığını yeniden kazanacak kişilerin bir

tadır.⁸ Olağan telsik yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin TVK hükmünde, Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar da, diğerleri yanında⁹, “başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek” (m. 11/1-b) şartının aranacağı öngörülmüştür. Bu çalışma, anılan şartı incelemekle birlikte, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanarak Başbakanlığa sunulmuş ve Başbakanlık tarafından TBMM’ne gönderilmiş olan “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı”nın¹⁰ ikamet izinlerine ilişkin hükümlerinin TVK’nda aranan ikamet şartının gerçekleşmesinde oynayacağı rol üzerine odaklanmaktadır.

I. TVK’na Göre Olağan Telsikte Öngörülen İkamet Şartının Gerçekleşme Biçimi

A) TVK’na Göre İkametin Anlamı ve Hesaplanması

Türk vatandaşlığının olağan telsik yoluyla kazanılmasında aranan “Türkiye’de beş yıl kesintisiz ikamet etmek” şartı (m. 11/1-b), hükmün gerekçesinde Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişinin Türkiye’yi yaşamak istediği bir yer olarak benimsediğine ve topluma uyum sağ-

kısmı için ikamet şartı getirilmesinin ayrımcılığa yol açtığı hakkında bkz. Tiryakioğlu, s. 88. Bu hükümde Türkiye’de belli bir süre ikamet etmeye bağlı olarak Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması düzenlenmiştir. Bu nedenle, olağan telsik kategorisi içinde yer almaz. Bununla birlikte, TVK’nda Türk vatandaşlığının sonradan kazanılma biçimlerinden biri olduğu ve ikamet şartına yer verdiği için kanımızca zikredilmeyi hak etmektedir.

8 TVK’nda “Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnâî haller” başlığıyla düzenlenmiş olan olağanüstü telsik (TVK m. 12) ve evlenme (TVK m. 16) yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında, ilgilinin Türkiye’de ikamet etmesi aranmaz.

9 TVK m. 11’de olağan telsikte ikamet dışında aranan diğer şartlar şunlardır: “Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar da, a) Kendi millî kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak; c) Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmek; ç) Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak; d) İyi ahlâk sahibi olmak; e) Yeteri kadar Türkçe konuşabilmek; f) Türkiye’de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak; g) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartları aranır”.

“Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar da, yukarıda sayılan şartlarla birlikte, taşıdıkları devlet vatandaşlığından çıkma şartı da aranabilir. Bu takdirin kullanılmasına ilişkin esasların tespiti Bakanlar Kurulu’nun yetkisindedir”.

10 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun Tasarısı (YUKK Tasarısı) Bakanlar Kurulu’nun ve Başbakan’ın onayı ile TBMM’ye sevk edilmiştir. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü’nün 3. 5. 2012 tarih ve B. 02. 0. KGG. 0. 10. 101-282/1981 sayılı numaralı kanun tasarısı.

ladığına ilişkin göstergelerden biri niteliğinde değerlendirilmiştir.¹¹ TVK'na göre, "bir yabancı için ikamet, *Türk kanunlarına uygun olarak Türkiye'de oturmaktır*" (m. 15/1-ilk cümle). Hükümde yer alan "*Türk kanunları*"ndan maksat, Pasaport Kanunu (Pas. K.)¹² ile Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (YİSK)¹³'dur.

Pas. K.'na göre ilgili yabancı, öncelikle Bakanlar Kurulu'nun belirlediği giriş-çıkış kapılarından Türkiye'ye girmeli (Pas. K. m. 1)¹⁴; pasaport ya da onun yerine geçen belge (Pas. K. m. 19, m. 20/son) bulundurulmalı¹⁵; giriş vizesi almış olmalı (Pas. K. m. 5/1)¹⁶ ve Türkiye'ye girişi yasak olan kişilerden olmamalıdır (Pas. K. m. 8)¹⁷. Yabancıların Türkiye'de ikamet etmelerinin ön-koşulu ise, Türkiye'ye giriş şartlarının yerine getirilmesidir. Türkiye'de ikamet etmek isteyen bir yabancı,

11 5901 SK gerekçesi, TBMM, Dönem: 23, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı: 90. Öğretide de, bu şartın aranmasının nedeni olarak "*Türkiye'ye uyum sağlanması*" gösterilmektedir: Rona Aybay, Vatandaşlık Hukuku, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2006, s. 122, (Vatandaşlık); Nomer, s. 65; Erdem, s. 101.

12 15. 7. 1950 tarih ve 5682 SK, RG, 24. 7. 1950, 7564.

13 15. 6. 1950 tarih ve 5683 SK, RG, 24. 7. 1950, 7564. YUKK Tasarısı'nda, YİSK tamamıyla (m. 134/1-a); Pas. K. 'nun ise bazı hükümleri, yürürlükten kaldırılacak hükümler arasında sayılmaktadır (m. 134/1-b).

14 YUKK Tasarısı ile yürürlükten kaldırılacak hükümler arasında Pas. K. m. 1 sayılmamakla birlikte, Tasarı'da "*Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den çıkış[ın], Bakanlar Kurulunca sınır kapısı olarak belirlenmiş yerlerden geçerli pasaport veya pasaport yerine geçen belgelerle yapılacağı*" hükümü yer almaktadır (m. 6).

15 YUKK Tasarısı'nda yürürlükten kaldırılacak hükümler arasında Pas. K. m. 19 ve 20 bulunmamakla birlikte, "*Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den çıkış[ın], Bakanlar Kurulunca sınır kapısı olarak belirlenmiş yerlerden geçerli pasaport veya pasaport yerine geçen belgelerle yapılacağı*" düzenlenmiştir (m. 6).

16 Pas. K. m. 5/1, YUKK Tasarısı ile yürürlükten kaldırılması amaçlanan hükümler arasında değildir. Bununla birlikte, YUKK Tasarısı'nda da "*vize zorunluluğu*" düzenlenmiştir (m. 11).

17 YUKK Tasarısı'nda, Türkiye'ye girişi yasak olan kişileri düzenleyen Pas. K. m. 8'in yürürlükten kaldırılması planlanmaktadır (m. 134/1-b). Tasarı'da, Pas. K. m. 8'den farklı olarak, Türkiye'ye girmek isteyen yabancıların bulundurulması gereken belgeler üzerinden bir sınıflandırma yapıldığı söylenebilir. Tasarı'ya göre Türkiye'ye girişleri izin verilmeyecek yabancılar, "*pasaportu, pasaport yerine geçerli belgesi, vizesi veya ikamet izni ya da çalışma izni olmayanlar veya bu belgeleri sahte olanlar ya da bu izinleri hileli yollarla edindiği anlaşılınlar*"; "*menşe veya üçüncü bir ülkeye girişini ya da dönüşünü garanti etmeyen belgelerle gelenler*"; "*vize, vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az 60 gün süreli pasaport veya pasaport yerine geçerli belgesi olmayanlar*" ile "*kendilerine giriş vizesi verilmeyecek olanlar*" şeklinde sayılmıştır (m. 8/1). Tasarı'da, ayrıca, sınırlı sayıda olmak üzere, "*kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı*" yönünden Türkiye'ye girmesinde sakınca görülen kişiler ile hakkında sınır dışı etme kararı alınmış kişiler bakımından Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne giriş yasağı getirilebileceği düzenlenmiştir (m. 10).

Türkiye'ye giriş için aranan şartlara ek olarak, "ikamet tezkeresi"¹⁸ de almak zorundadır (YİSK m. 3). Ayrıca yabancı, yabancıların Türkiye'de ikamet edebileceği bölgelere ilişkin yasaklama getiren herhangi bir Kanun hükmü kapsamında bulunmamalıdır.¹⁹

Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla kazanılmasında başvuru makamı, yurt içinde valilik; yurt dışında dış temsilciliklerdir (TVK m. 37; TVK Yönetmeliği²⁰ m. 16). Başvuru yurt içinde yapılıyorsa, başvurunun yapıldığı valilik, ikamet şartının gerçekleşip gerçekleşmediğini araştıracaktır (TVK Yönetmeliği, m. 16/2-a ve b). TVK'nda ikamet şartının hesaplanmasına ilişkin hüküm, selefinden farklıdır.²¹

TVK'na göre beş yıllık ikamet şu şekilde hesaplanacaktır: "Türk vatandaşlığını kazanma talebinde bulunan bir yabancı, başvuru için aranan ikamet süresi içinde toplam altı ayı geçmemek üzere Türkiye dışında bulunabilir. Türkiye dışında geçirilen süreler, bu Kanunda öngörülen ikamet süreleri içinde değerlendirilir" (m. 15). TVK'nun bu hükmüyle, başvuru sahibi

18 Bu konuda bkz. II, A). YUKK Tasarısı, YİSK'ndaki "ikamet tezkeresi" kavramı yerine "ikamet izni" kavramına yer vermiştir. Bu konuda bkz. IV, A).

19 Askerî Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu'na göre (18. 12. 1981 tarih ve 2565 SK, RG, 22. 12. 1981, 17552), yabancıların birinci derece askerî yasak bölgelere geçici olarak girmesi ve oturması Genel Kurmay Başkanlığı'nın iznine bağlanmıştır (m. 7/c). Anılan Kanun'a göre, yabancılar ikinci derece askerî yasak bölgelerde izin almadan oturamaz (m. 9/1-b). Bununla birlikte, görevli sivil ve askerî yabancılar, Kanun'da öngörülen izinleri almak suretiyle bu bölgelerde oturabilir (m. 9/2-3). Bu Kanundan başka, yabancıların köylerde ikamet etmesi, İçişleri Bakanlığından izin almaları koşuluna bağlanmıştır (18. 3. 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu, RG, 7. 4. 1927, 68, m. 88). Yabancıların ikametüne sınırlama getiren diğer bir kanun hükmü de, YİSK m. 2'dir. Bu hükme göre, "Yabancıların girmekten ve ikametinden kanunla menedilmiş oldukları yerlerden başka, memleketin muayyen mıntakalarında münferit veya toplu bir halde ikamet veya seyahatleri Bakanlar Kurulu kararı ile menedilebilir".

20 Tam adı, "Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" için bkz. RG, 6. 4. 2010, 27544, (TVK Yönetmeliği).

21 Mülga 403 sayılı TVK (bkz dn. 1) ve bu Kanun uyarınca çıkarılan Yönetmelikte (RG, 1. 7. 1964, 11742) ikamet süresinin hesaplanmasında, "Türk Medenî Kanun hükümlerine göre yerleşim yeri sahibi olup olmama" ayrımı kullanılmıştı. Bu düzenlemeler uyarınca, "Türkiye'de ikametgâh sahibi olan yabancının" ikamet süresinin hesaplanmasında "tedavi, öğrenim veya herhangi bir mücbir sebeplerle Türkiye dışına çıkması veya bu sebeplerle Türkiye dışında kalması halinde, Türkiye dışında bulunduğu süre altı ayı geçse dahi, beş yıllık ikamet süresinden" sayılmaktaydı (403 SK m. 9/1; 403 SK uyarınca çıkarılan Yönetmelik m. 13/b). Buna karşılık, Türkiye'de Medenî Kanun hükümlerine göre ikametgâh sahibi olmayan yabancının Türkiye dışında geçirdiği zaman, ikamet süresinden düşülüyordu (403 SK m. 9/1; 403 SK uyarınca çıkarılan Yönetmelik m. 13/a). Yerleşim yeri sahibi olmaya dayalı bu ayrım, 5901 sayılı TVK'nda terk edilmiştir.

yabancınnın Türkiye’de yerleşim yerine sahip olup olmadığına ve *Türkiye dışında kalış amacına bakılmaksızın* altı aylık süre sınırı getirilmiştir.²²

B) TVK Yönetmeliği’nin İkamete İlişkin Hükümleri

TVK Yönetmeliği, ikameti “*yabancınnın yasal ikamet izniyle Türkiye’de bulunması*” olarak tanımlamıştır (m. 3/h). Yönetmeliğin bu tanımıyla, ikamet bakımından yerleşim yeri edinmeye değil; “*yasal ikamet izni*”²³ alıp almamaya” dayalı bir ayırımın yapıldığı söylenebilir. Fakat Yönetmeliğe göre, “*yasal ikamet izni*” de, telsik için aranan ikamet koşulunun gerçekleşmesi için yetmez. Kişinin hangi amaçla Türkiye’de bulunduğu; bir başka deyişle, Türkiye’de ikamet etmek için aldığı tezkerenin türü de belirleyicidir. Bu sonuca, Yönetmelik m. 16/2-c²⁴, m. 18²⁵ ile m. 71/1-ç ve d hükümlerinden ulaşılabilir.²⁶ Yönetmelikte ikamet türünün belirleyici olduğuna ilişkin en önemli hüküm, m. 71/1-ç hükmüdür. Bu hükme göre, “*yasal ikamet izni olmaksızın veya yasal olmakla birlikte Türkiye’de yerleşme niyetini göstermeyen; sığınma veya iltica başvuru sahibi, sığınmacı, öğrenim, turistik, öğrenim gören çocuğuna*

22 TVK’nda kabul edilen esaslar, TVK Yönetmeliği’nde de tekrarlanmıştır. TVK Yönetmeliği’ne göre, “*Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı, aranan ikamet süresi içinde toplam altı ayı geçmemek üzere Türkiye dışında bulunabilecek; bu süre, öngörülen ikamet süresi içinde değerlendirilecektir*” (m. 71/1-b). Yabancınnın ikamet süresi içinde toplam altı aydan fazlasını Türkiye dışında geçirmesi ya da geçerli ikamet izni olmaksızın veya ikamet izni almadan altı aydan fazla Türkiye’de bulunması, ikamet süresini keser ve bu tarihten önceki ikamet süreleri dikkate alınmaz” (m. 71/1-c).

23 Bu hükümde yer alan “*ikamet izni*” ile ifade olunmak istenen, YİSK m. 3’te belirtilen “*ikamet tezkeresi*” olmak gerekir. “*ikamet izni*” terimi, YUKK Tasarısı’nda “*ikamet tezkeresi*” yerine kullanılmaktadır. Bu konuda bkz. IV., A).

24 “*Yasal ikamet izni olmaksızın veya yasal olmakla birlikte Türkiye’de yerleşme niyetini göstermeyen; sığınma veya iltica başvuru sahibi, sığınmacı, öğrenim, turistik, öğrenim gören çocuğuna refakat, tedavi gibi amaçlarla ikamete bağlandığı anlaşılan kişilerin başvurusu kabul edilmez ve bu husus yazılı olarak ilgisine bildirilir*”. Bu hükümle “*yerleşmek amacıyla ikamet etmeme*”, Türk vatandaşlığına başvuru engelleyecektir.

25 Anılan hükümde, “[yabancınnın] hangi tarihte Türkiye’ye geldiği, *ikamet tezkeresinin hangi amaçla verildiğinin araştırılacağı*” düzenlenmiştir.

26 TVK Yönetmeliği’nde kabul edilen esaslar, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün 2004 yılında çıkardığı Genelge’de de tekrarlanmıştır: “*Vatandaşlık başvurularının kabulünde kişilerin ikamet tezkerelerinin verilmiş sebebi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, Emniyet Müdürlüğünce verilen ikamet tezkerelerinde ve güvenlik soruşturmalarında yabancıların ne amaçla Türkiye’de bulunduğu açıkça belirtilecek, Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüklerince bu doğrultuda işlem tesis edilecektir*”: İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün 26. 10. 2004 tarih ve 2004/14 Sayılı Genelgesi için bkz. www. nvi. gov. tr, (10. 4. 2012).

refakat, tedavi gibi amaçlarla alınan ikamet tezkeresiyle ya da diplomatik veya konsüller ayrıcalıkla bağışıklık sağlayan yabancı misyon personeli kimlik kartıyla Türkiye’de ikamet edilmesi, *Türk vatandaşlığının kazanılmasında geçerli ikamet olarak kabul edilmez*”.²⁷

TVK Yönetmeliği m. 71/1-ç, yasal olmayan yollarla Türkiye’ye giren ve Türkiye’de oturan yabancılar ile geçici amaçla Türkiye’de bulunduğu kabul edilen kişileri aynı kategoride değerlendirmektedir. Böylelikle usûlüne uygun Türkiye’ye giriş yapan ve Türkiye’de yasal yollarla ikamet eden yabancıların bir kısmının ikameti, ikametden sayılmamaktadır. Bununla birlikte, bu hukuka aykırılığı bir ölçüde de olsa gidermeye yönelik bir düzenleme getirilmiştir. Yönetmelikte, “Türk vatandaşlığının kazanılmasında kabul edilmeyen ikamet nedenleri ile Türkiye’de bulunan kişinin *sonradan geçerli sayılan bir nedenle ikamete bağlanması* halinde önceki ikamet sürelerinin hesaba katılacağı” düzenlenmiştir (m. 71/1-d). Bu hükümde ifadesini bulan “*sonradan geçerli sayılan bir nedenle ikamet*”in nasıl gerçekleşeceğinin belirlenmesi bakımından, yabancıların Türkiye’de hangi amaçla ikamet ettikleri ve bu doğrultuda aldıkları ikamet tezkerelerinin incelenmesinde fayda vardır.

II. Türkiye’de İkametin Türleri

YİSK Açısından Değerlendirme

YİSK’nda ikamet tezkeresi alma zorunluluğu²⁸ ve istisnaları²⁹

27 Bu hüküm, mülga 403 SK uyarınca çıkarılan Yönetmelikte (bkz. dn. 21) bulunmaktaydı.

28 YİSK’na göre, “Türkiye’de bir aydan fazla kalacak yabancılar bu müddet bitmeden ikamet tezkeresi almak için gerekli beyannameyi doldurmak üzere yetkili emniyet makamlarına bizzat veya bilvasita müracaat etmekle ödevlidirler”: m. 3/1. Bu hükümde yer alan bir aylık süre, ilgili yabancıların aldığı giriş vizesi ve vize muafiyet süresi ile uyumlu olacak şekilde düzenlenerek “90 gün” olarak belirlenmiştir (22. 12. 2003 tarih ve 2003/6641 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, RG, 8. 1. 2004, 25340). Bu konuda yapılan son değişikliğe göre, “YİSK m. 3/1’de öngörülen süre, vize muafiyet süresi veya vizede belirtilen kalış süresi yeterli ise yabancıların Türkiye’den çıktığı gün itibarıyla önceki 180 gün zarfında 90 gün olarak uygulanır. Yabancıların Türkiye’deki vize muafiyeti süresi veya vizede belirtilen kalış süresi 90 günden az ise 90 güne tamamlanacak şekilde yurt içinden uzatılabilir”: 10. 10. 2011 tarih ve 2011/2306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, RG, 24. 10. 2011, 28094.

29 YİSK m. 5’e göre, “millî veya milletlerarası, tarih, kültür ve güzel sanatlar şenlikleri ve festival, spor müsabakaları, kongre ve konferanslar, sergi ve panayırılar münasebetiyle veya Bakanlar Kurulunca tayin olunacak yerlerde ziyaret, tedavi veya hava değiştirme maksadıyla “turist” damgalı giriş vizeleriyle gelecek yabancılar, bu vizelerinde ikamet ba-

düzenlenmiş; tezkere türlerine ayrıntılı olarak yer verilmemiştir. Yabancılar, Türkiye’de bulunuş amaçlarına göre, çeşitli türlerde ikamet tezkeresi alabilir. İkamet tezkerelerinin dayanağına ilişkin hukuksal düzenlemeler farklılık göstermektedir. Çalışma amaçlı ikamet tezkeresi, YİSK m. 3/2’de; öğrenim amaçlı ikamet tezkeresi, “Yabancı Öğrenci Yönetmeliği”nde³⁰ düzenlenmiştir. “Türkiye’de uzun süre kalmak üzere gelen yabancıların aldığı ikamet tezkeresi”, “Türk vatandaşı ile evli olan yabancılara verilen ikamet tezkeresi”, “Türk vatandaşı anne ya da babasına bağlı olarak küçüklere verilen ikamet tezkeresi”, “turizm amaçlı ikamet tezkeresi” ile “tedavi amaçlı ikamet tezkeresi”nin dayanağını ise idarenin düzenleyici işlemleri oluşturmaktadır.³¹ Türk hukukunda “ayrıcılık yabancısı”³² kategorisinde yer alan KKTC yurttaşlarının ikamet tezkeresi alma zorunluluğu yoktur.³³ Mülteci ve sığınmacıların alacağı ikamet tezkereleri ise özel olarak düzenlenmiştir.³⁴ Ayrıca, uygulamada, öğretim görevlileri; Türkiye’de bulunan akrabalarını ziyarete gelmiş kişiler; misafir askerî personel için ayrı ikamet tezkerelerinin düzenlendiği görülmektedir.

kımından tahdidi tazammun eden bir şerh mevcut değilse, dört ay müddetle ikamet tezkeresi almakla mükellef değildirler”. Bu hükümde yer alan amaçlarla veya seyahat amacıyla Türkiye’ye müşterek pasaportla gelenler bakımından da, ikamet tezkeresi alma zorunluluğunun, kısmen kaldırıldığı söylenebilir (YİSK m. 4/1). Bir başka istisna, YİSK m. 6’da yer alan “Triptik vesikalarıyla, Milletlerarası Turizm ve Otomobil Birliğinin gümrüklerden giriş karneleriyle gelen yabancı seyyahlar” bakımından söz konusudur. Ayrıca, Türkiye’de görevli “yabancı devletlerin siyasi veya konsolosluk resmî memurları ve aileleri görev süresi boyunca ikamet tezkeresi almak zorunda değildir” (m. 28/1).

- 30 Tam adı “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyrıklı Öğrencilere İlişkin Yönetmelik”tir (RG, 30. 4. 1985, 18740). Bu düzenlemeye göre, Türkiye’de yüksek öğretim yapacak öğrenciler, “öğrenim meşruhatlı ikamet tezkeresi” alacaklardır (m. 3).
- 31 İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü’nün 1. 4. 2004 tarih ve 2004/68 sayılı Hizmet Genelgesi. YİSK m. 5 uyarınca Türkiye’ye turizm ve tedavi amacıyla gelenlerin dört ay süreyle ikamet tezkeresi alma zorunluluğunun, bu sürenin geçmesinden itibaren sona ereceği belirtilmelidir.
- 32 Rona Aybay, Yabancılar Hukuku, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2011, s. 95, (Yabancılar).
- 33 Bununla birlikte, KKTC vatandaşları, talebe bağlı olarak ikamet tezkeresi alabilirler. Bu uygulama, 3. 1. 1999 tarih ve 4465 SK uyarınca onaylanması uygun bulunan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İki Ülke Vatandaşlarına İlave Kolaylıklar Tanınmasına İlişkin Anlaşma”ya (RG, 11. 11. 1999, 23873) dayanmaktadır.
- 34 İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü’nün 22. 6. 2006 tarih ve 57 sayılı Genelgesi Uygulama Talimatı’nda, iltica veya sığınma başvurusunda bulunan yabancılara, “serbest ikamet için belirlenen illerde yapılan ön mülakat sonucu re’sen 6 aylık ikamet tezkeresi” verileceği düzenlenmiştir.

B) TVK'nda Düzenlenen İkamet Şartı ile İkamet Tezkeresi Türleri Arasındaki İlişki

TVK Yönetmeliği m. 71/1-ç hükmü uyarınca, “sığınma”, “öğrenim”, “turizm” ve “tedavi” amaçlı ikamet tezkereleriyle Türkiye’de oturma, Türk vatandaşlığının kazanılmasında aranan ikamet şartının yerine getirilmesi bakımından geçerli bir neden sayılmamaktadır. Anılan amaçlarla verilen ikamet tezkeresi dışında, geriye “Türkiye’de uzun süre kalmak isteyen yabancılara verilen ikamet tezkeresi”; “çalışma amaçlı ikamet tezkeresi”; “Türk vatandaşı ile evli olan yabancılara verilen ikamet tezkeresi” ile “Türk vatandaşı anne ya da babasına bağlı olarak küçüklere verilen ikamet tezkeresi” kalmaktadır. Bu durumda, örneğin, Türkiye’de öğrenim gören yabancı bir öğrenci, öğrenim süresi ne kadar sürerse sürsün, Türk vatandaşlığına başvuruda bulunamayacaktır. İlgili öğrenci, ancak eğitimini tamamladıktan sonra, “çalışma amaçlı”; “Türk vatandaşı ile evli olan yabancılara verilen ikamet tezkeresi” veya “Türkiye’de uzun süre kalmak isteyen yabancılara verilen ikamet tezkeresi” almak suretiyle Türkiye’de oturmaya devam ederse başvuruda bulunabilecektir.³⁵

Bu bakımdan TVK Yönetmeliği m. 71/1-ç hükmünün, Türk vatandaşlığına başvuru için “başvuru tarihinden geriye doğru beş yıl ikamet edilmesini” düzenleyen TVK m. 11/1-b’ye uygunluğu tartışılabilir. TVK Yönetmeliği’nin anılan hükmünün, TVK m. 11/1-b’nin sözel yorumuna aykırı; ama TVK m. 11/1-b’nin gerekçesine uygun olduğu söylenebilir. Buradaki sorun, TVK’nun ikamet şartını düzenleyen maddesinin metni ile gerekçesinin uyuşmamasından kaynaklanmaktadır. Zira TVK m. 11’in gerekçesinde, “yabancıların yasal ikamet izni olmaksızın veya yasal izni olmakla birlikte Türkiye’de yerleşme niyetini göstermeyen geçici sığınmacı, öğrenim gibi nedenlerle Türkiye’de bulunmaları, vatandaşlığa alınma işlemi bakımından geçerli ikamet kabul edilmeyecektir”, denilmektedir.³⁶ Bir başka ifadeyle, geçici bir amaçla Türkiye’de bulunan ve zikredilen bir kısım yabancılar, “gerekçeyle maddenin kapsamı dışında bırakılmışlardır”.³⁷

35 Konuyla ilgili olarak bkz. Özbek Hadimoğlu, Nimet, “Yabancı (Uyruklu) Öğrenciler Türk Vatandaşı Olamayacak mı?”, *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, Kasım Aralık 2010, S. 75-76, s. 278-283.

36 5901 SK’un gerekçesi için bkz. dn. 11.

37 Turhan/Tanrıbilir, s. 54; “Gerekçe, Kanun metnini aşmaktadır”: Feriha Bilge Tanrı-

Yönetmelik m. 71/1-ç'de anılan kişi gruplarının büyük bir kısmının geçici olarak Türkiye'de ikamet ettikleri açıktır. Yönetmeliğin bu hükmünde sayılan kişilerden, örneğin iltica başvuru sahibi (mülteci) ve sığınmacılar, Türkiye'ye yerleşmek amacı olmaksızın³⁸ gelen kişilerdir.³⁹ Aynı şekilde, bu maddede sözü edilen "*diplomatik veya konsüller ayrıcalıkla bağışıklık sağlayan yabancı misyon personeli kimlik kartı*"⁴⁰ sahibi yabancıların görev süresi içindeki ikametinin, "*geçerli*" ikamet olarak kabul edilmemesi⁴¹ sonucu Türk vatandaşlığını kazanamaması, *içerik açısından*, uluslararası hukukta yer alan esaslarla çelişen bir yapı arz etmez. "*Özel statülü yabancı*" kapsamında değerlendirilen⁴² diplomatik veya konsüler görevde bulunan kişiler,

bilir, "*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükmüleri*", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Mart-Nisan 2008, Yıl:21, S. 75, s. 37.

- 38 Türkiye'ye yerleşmek amacıyla gelen Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olan kişiler, İskân Kanunu'nda "*göçmen*" olarak tanımlanmıştır: 19. 9. 2006 tarih ve 5543 SK, RG, 26. 9. 2006, 26301, m. 3/1-d.
- 39 Türk Hukukunda mülteci, "*Avrupa'da meydana gelen olaylar neticesinde ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasî düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatanı dışı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı*" ifade eder: Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme'nin (RG, 5. 9. 1961, 10898) uygulanması amacıyla çıkarılmış olan "*Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*", (RG, 30. 11. 1994, 22127), m. 3/1, (İltica Yönetmeliği). Bu hükümde yer alan "*Avrupa'da meydana gelen olaylar neticesinde*" ifadesi hariç, sığınmacının tanımı mülteci ile aynıdır: İltica Yönetmeliği, m. 3/2.
- 40 Bu kart, "*Dışişleri Bakanlığı tarafından yabancı misyon personeli ve ailesine düzenlenen, ikamet ve kimlik ile ayrıcalık ve bağışıklıklar açısından temel belge niteliği taşır*": Türkiye'deki Yabancı Misyon Personeli Kimlik Kartı Yönetmeliği, (RG, 10. 1. 2007, 26399), m. 4/1-f.
- 41 Anılan kişilerin Türkiye'de ikamet tezkeresi almak zorunda olmadıkları YİSK'nda şu şekilde düzenlenmiştir: "*Türkiye'de görevli yabancı devletlerin siyasî veya konsolosluk resmî memurları ve aileleri görev süresi boyunca ikamet tezkeresi almak zorunda değildir*": YİSK m. 28/1.
- 42 "*Diplomatik ve konsüller temsilciler, uluslararası örgüt memurları gibi "resmî" sıfatlı kişilerden oluşan bu kümeye giren yabancılara kendi durumları için özel olarak kabul edilmiş, uluslararası ve ulusal hukuk kuralları öncelikle uygulanır*": Aybay, (Yabancılar), s. 36. Türkiye'nin de taraf olduğu Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi (1961) (RG, 24. 12. 1984, 18815) ve Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi (1963) (RG, 27. 10. 1975, 15369), diplomatik ve konsüler temsilcilerin ayrıcalık ve bağışıklıklarının belirleyen temel sözleşmelerdir.

bazı ayrıcalık ve dokunulmazlıklara sahip kılınmıştır. Uluslararası hukukta diplomatik ya da konsüler temsilcilere “*kabul eden devletin uyrukluğunun zorla yükletilemeyeceği*” ilkesi benimsenmekle birlikte, uluslararası düzenlemeler uyarınca tanınan ayrıcalık ve bağışıklar arasında, bu kişilere kabul eden devletin vatandaşlığının kazanılmasında kolaylıklar sağlanması zorunluluğuna ilişkin bir kural ya da teamül bulunmamaktadır. Bu durumda, kabul eden devlet vatandaşlığının kazanılması, her devletin ulusal hukukuna bırakılmıştır. Konsüler ve diplomatik temsilcilere görev yaptıkları ülke devletinin vatandaşlığının kazanılması konusunda kolaylık sağlanmaması da, esasen, olağan karşılanmalıdır. Zira konsoloslar, gönderen devletin çıkarlarını gözetmek ve gönderen devletin uyruklarını korumakla; diplomatik temsilciler ise kendilerini atayan devleti temsil etmekle görevlidir.⁴³

Tedavi amacıyla Türkiye’de bulunanların, tedavi sürecinin tamamlanmasından sonra Türkiye’de oturmayacaklarının ön-kabulü de makûl görülebilir. Ama öğrenim görmek amacıyla Türkiye’de bulunan kişilerin ikametinin ikametden sayılmaması, bu kümeye dahil olan kişiler bakımından hak kayıplarına sebep olacak niteliktedir. Öğrenim görülen süre boyunca Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuru yapamayan yabancı öğrenci, bu süre sona erdikten sonra Türkiye’de çalışamaz⁴⁴ ya da evlenmezse, TVK m. 11/1-b’de öngörülen ikamet şartını yerine getirmiş olmasına rağmen, Türk vatandaşlığına başvuru yapamayacak⁴⁵ ve Türk vatandaşlığını kazanamayacaktır.

Konsolosların diplomatik temsilcilerden farkı ve görevleri hakkında bkz. Rona Aybay, *Tarih ve Hukuk Açısından Konsolosluk*, İstanbul 2009, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1. Baskı, s. 172-244, (Konsolosluk).

43 Aybay, (Konsolosluk), s. 5.

44 Yabancı öğrencilerin Türkiye’de çalışması ise ancak öğrenim süreleri bittikten sonra olanaklıdır. Çünkü “Yabancı uyruklu öğrenciler, öğrenimleri süresince gelir getiren herhangi bir işte çalışamazlar”: Bkz. dn. 30’da künyesi verilen Yönetmelik, m. 10. YUKK Tasarısı’na göre, “Türkiye’de öğrenim gören ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri, çalışma izni almak kaydıyla çalışabilirler” (m. 41/1-ilk cümle). Tasarı’nın bu hükmü karşısında, anılan Yönetmelik’in bu hükmünün yürürlükten kalkacağı sonucuna ulaşmak gerekir.

45 “Yönetmelik m. 71/1-ç hükmünde ilgilinin telsikte aranan koşulları yerine getirse de, vatandaşlığa alınıp alınmamasında idarenin sahip olduğu takdir yetkisi değil; bu yabancıların daha baştan hiç başvuru yapamayacaklarına ilişkin bir kural getirilmektedir”: Özbek Hadimoğlu, s. 283.

III. Olağan Telsikte Aranılan Yerleşme Niyeti ile İkamet Şartı Arasındaki İlişki

Olağan telsik yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında kişinin yerine getirmesi gereken koşullardan biri de, “Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmektir” (TVK m. 11/1-c).⁴⁶ Bu koşuldan ne anlaşılacağı TVK Yönetmeliği’nde, “Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini; Türkiye’de taşınmaz mal edinmek, iş kurmak, yatırım yapmak, ticaret ve iş merkezini Türkiye’ye nakletmek, çalışma iznine tâbi olarak bir iş yerinde çalışmak ve benzeri davranışlarla teyit etmiş olmak veya Türk vatandaşı ile evlenmek, ailece müracaat etmek, daha önce Türk vatandaşlığını kazanmış olan ana, baba, kardeş ya da çocuk sahibi olmak veya eğitimini Türkiye’de tamamlamak” şeklinde açıklanmıştır (m. 15/1-d).

TVK Yönetmeliği’nin anılan bu hükmü uyarınca, kişinin eğitimi Türkiye’de tamamlaması, yerleşme niyetinin göstergelerinden biri olarak kabul edilecek; ama ilgili, Türkiye’de eğitimi sürdürürken TVK Yönetmeliği m. 71/1-ç nedeniyle vatandaşlık başvurusunda bulunamayacaktır; Yönetmeliğin ifadesiyle “başvurusu kabul edilmeyecektir” (TVK Yönetmeliği m. 16/2-c). Çünkü Yönetmelik, “yerleşme niyetiyle Türkiye’de ikamet etme”yi, bir başka deyişle, “kişinin ülkede yerleşme iradesini gösteren şekilde oturmasını aramaktadır”.⁴⁷ Her ne kadar yerleşme niyeti ile ikamet etme şartları arasında bir bağlantı olduğu kuşku götürmez ise de, TVK’nda olağan telsik yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında aranılan şartların birbirinden bağımsız olduğu kabul edilmelidir.⁴⁸ Bunun aksinin kabulü, iyi ahlâklı olmayı sağlıklı olmak koşuluna bağlamak gibi TVK’nda öngörülmemiş bir sonuca varmamıza neden olur.

46 TVK’nun gerekçesinde, bu şarta ilişkin olarak, “Yabancı, Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini evlenmek, aile birliği sağlamak, taşınmaz mal edinmek, ticaret ve iş merkezini Türkiye’ye nakletmek, yatırım, sermaye aktarımı gibi davranışlarla teyit etmiş olmalıdır”, ifadelerine yer verilmiştir.

47 Doğan, s. 67. Farklı yönde: “Yönetmelikte “yerleşme niyetini göstermeyen” ifadeyle, telsik şartlarına uyum sağlanmıştır”: Turhan/Tanrıbilir, s. 58. “Türkiye’ye yerleşme niyetini gösterecek davranışlar içinde bulunma, zaten vatandaşlığa alınmanın bir şartı iken, bazı kişiler için önceden, gerekçeyle, karine olarak bu şartın bulunmadığını kabul etmenin isabeti tartışılabilir”: Tanrıbilir, s. 37.

48 Bu yönde bkz. Erdem, s. 96.

IV. YUKK Tasarısı⁴⁹

Türk yabancılar hukukunda yabancıların hak ve özgürlüklerini düzenleyen kod niteliğinde bir kanun bulunmamaktadır. YUKK Tasarısı'nın genel gerekçesi'nde, *"uluslararası koruma dışında kalan yabancıların ülkeye girişini, ülkede kalışını, ülkeden çıkışını, vize ve ikamet izni işlemlerini, sınır dışı edilmelerini ve Türkiye'de buldukları sürece sahip oldukları hak ve yükümlülüklerini düzenleyen Pasaport Kanunu ile Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, 1950 tarihli olup, güncel sorunlar ve gelişmeler karşısında yetersiz kalmaktadır. Bunun yanında, uluslararası koruma alanında kanun düzeyinde temel bir düzenleme bulunmamakta, uygulamalar idarî düzenlemeler doğrultusunda yürütülmektedir"*, denilmektedir.

Tasarı, bu haliyle kanunlaşması halinde, *"Türk Yabancılar Kodu"* olarak nitelendirilebilecek bir düzenleme olacaktır. Bu bağlamda oldukça ayrıntılı bir metne sahip olan YUKK Tasarısı'nda yer alan bazı kavramların yeni olduğu belirtilmelidir. Bu kavramlara *"göç"*⁵⁰; *"uluslararası koruma"*⁵¹; *"şartlı mülteci"*⁵²; *"ikincil koruma sahibi yabancı"*⁵³ ve

49 Bkz. dn. 10.

50 Tasarı'ya göç, "yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve Türkiye'den koruma talep eden yabancılarla sağlanacak korumayı" ifade eder: m. 3/1-ı.

51 Uluslararası koruma; "mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü" ifade eder: YUKK Tasarısı m. 3/1-r.

52 YUKK Tasarısı, İltica Yönetmeliği'ni (bkz. dn. 39) yürürlükten kaldırılacak mevzuat arasında saymamaktadır. İltica Yönetmeliği'nde "sığınmacı" statüsünde olan kişiler (m. 3/2), YUKK Tasarısı'nda "şartlı mülteci" olarak tanımlanmaktadır (Tasarı m. 61/2). İltica Yönetmeliği'ndeki "mülteci" tanımı (m. 3/1) ile YUKK Tasarısı'nda mülteci tanımı (m. 61/1) aynıdır.

53 YUKK Tasarısı'nda mülteci ve şartlı mülteci kategorisine girmeyen bir kısım yabancılar, "ikincil koruma sahibi yabancı" olarak tanımlanmıştır. Tasarı'ya göre, "mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelenemeyen ancak, menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye veya insanlık dışı veya onur kırıcı muamele ya da cezaya maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına ve hayatına yönelik ciddi, bireysel tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanmayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir": m. 61/3.

*“insanî ikamet”*⁵⁴ örnek teşkil edebilir.⁵⁵

Tasarı'nın genel gerekçesinde Pas. K ve YİSK, *“dağınık, güncelliğini yitirmiş, karşılaşılan sorunlara cevap vermekte yetersiz mevzuat”* olarak değerlendirilmektedir. Bu amaçla Tasarı'da, YİSK, yürürlükten kaldırılacak mevzuat arasında sayılmaktadır (m. 134/1-a). Tasarı'ya göre, *“diğer mevzuatta, YİSK'na yapılmış olan atıflar, bu Kanuna yapılmış sayılır”* (m. 136/1 ilk cümle). YUKK Tasarısı, YİSK'nda yer alan ve Türkiye'deki yabancıların ikametine ilişkin sağlamaları gereken koşullardan biri olan *“ikamet tezkeresi”* kavramı yerine *“ikamet izni”* kavramına yer vermiştir.⁵⁶

A) İkamet İzni, İkamet İzninden Muafiyet ve İkamet İznini Vermeye Yetkili Makamlar

Tasarı'ya göre ikamet izni, *“Türkiye'de kalmak üzere verilen izin belgesini”* ifade etmektedir (m. 3/1-j). Tasarı'nın *“ikamet izni”* başlığını taşıyan hükmüne göre, *“Türkiye'de, vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da 90 günden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunludur. İkamet izni, altı ay içinde kullanılmaya başlanmadığında geçerliliğini kaybeder”* (m. 19).

Tasarı, ikamet izninden muaf tutulacak yabancı kategorilerini 20. maddesinde düzenlemiş olup, bunlar arasında çalışma konumuzla ilgili olarak *“Türkiye'de görevli diplomasi ve konsolosluk memurlarının ailelerinden Dışişleri Bakanlığınca bildirilenler”* (m. 20/1-ç)⁵⁷ ile *“vatansızlar”* da (m. 20/1-b) bulunmaktadır.

54 Bkz. dn. 61.

55 Tasarı ile yeni yetkili makamların ihdas edildiğini söylemek mümkündür. *“Göç İdaresi Genel Müdürlüğü”* (YUKK Tasarısı m. 101-102) ile *“Göç Politikaları Kurulu”* (YUKK Tasarısı m. 103) bu makamlara örnek olarak gösterilebilir.

56 Tasarı'ya göre, *“diğer mevzuatta geçen yabancılar mahsus “ikamet tezkeresi” ibaresinden, bu Kanundaki “ikamet izni” anlaşılır”* (m. 136/1-ikinci cümle).

57 Tasarı'nın YİSK'nda yer alan diplomatik veya konsüler temsilciler bakımından ikamet tezkeresi aranmayacağına ilişkin hükmü (YİSK m. 28) arasında bir fark yoktur. Tasarı'da *“Türkiye'deki Yabancı Misyon Personeli Kimlik Kartı Yönetmeliği”* m. 4/1-f hükmünün (bkz. dn. 40) kanun metnine aktarılacağı söylenebilir. Tasarı'ya göre, *“bu yabancılar, “şekil ve içeriği İçişleri ve Dışişleri Bakanlıklarınca birlikte belirlenen, görevleri süresince geçerli olacak belge tanzim edilir. Bu yabancılar, ikamet izninden muafiyet sağlayan durumları sona erdikten sonra da Türkiye'de kalmaya devam edeceklerse, en geç 10 gün içinde ikamet izni almak üzere valiliklere başvurmakla yükümlüdürler”* (m. 20/2).

YUKK Tasarısı ile ikamet izin başvurusu yapılacak makam değişecektir. Tasarı'ya göre, "ikamet izni başvurusu, yabancının vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki Türkiye Cumhuriyeti konsolosluklarına yapılır" (m. 21/1). Bununla birlikte, hayli uzun sayılabilecek bir liste halinde sıralanan durumlarda, başvurunun valiliklere de yapılabileceği düzenlenmiştir (m. 22). Anılan bu hükümde sayılan listede "uzun dönem ikamet izni" ile "insanî ikamet izni" de yer almaktadır (m. 22/1-c ve ç).

B) İkamet İzni Türleri

YUKK Tasarısı'nda YİSK döneminde kanun ve genelgelerde hukukî dayanağını bulan birçok ikamet tezkeresi türünün kanun metnine aktarıldığını görmek mümkündür. Tasarı'da ikamet izni çeşitleri, kısa dönem; aile⁵⁸; öğrenci⁵⁹; uzun dönem⁶⁰; insanî⁶¹ ve insan ticareti mağduru ikamet izni⁶² şeklinde sayılmıştır (m. 30).

Kısa dönem ikamet izni alabilecek kişi grupları arasında, "turizm amaçlı gelenler" ile (m. 31/1-e) "kamu sağlığına tehdit olarak nitelendirilen hastalıklardan birini taşımamak kaydıyla tedavi görecekle" (m. 31/1-f)

-
- 58 "Türk vatandaşlarının veya ikamet izinlerinden birine sahip olan yabancılar ile mültecilerin ve ikincil koruma statüsü sahiplerinin; a) Yabancı eşine, b) Kendisinin veya eşinin ergin olmayan yabancı çocuğuna, c) Kendisinin veya eşinin bağımlı yabancı çocuğuna her defasında iki yılı aşmayacak şekilde ve her halükârda destekleyicinin ikamet izni süresini aşmayacak şekilde aile ikamet izni verilir": YUKK Tasarısı m. 34/1.
- 59 "Türkiye'de bir yükseköğretim kurumunda ön lisans, lisans, yüksek lisans ya da doktora öğrenimi görecekle yabancılara, öğrenci ikamet izni verilir": YUKK Tasarısı m. 38/1-ilk cümle.
- 60 "Türkiye'de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olan ya da Göç Politikaları Kurulu'nun belirlediği şartlara uyan yabancılara, Bakanlığın onayıyla valilikler tarafından süresiz ikamet etme hakkı verilir": YUKK Tasarısı m. 42/1.
- 61 Tasarı ile Türk Yabancılar Hukukunda daha önce hiç yer almamış olan "insanî ikamet izni" düzenlenmiştir. Bu iznin özelliği, "Kanundaki diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmasına" gerek olmaksızın verilebilmesidir. İnsanî ikamet izninin, temelde, acil durumlarda Türkiye'de kalmak zorunda olan kişilere yönelik olduğu söylenebilir.
- 62 Yabancılar Hukuku mevzuatında bir diğer yenilik olarak nitelendirebileceğimiz "insan ticareti mağduru ikamet izni"dir. Bu izin türü, "insan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılara, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle işbirliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla valilikçe 30 gün süreli ikamet izni verilebilir": m. 48/1. İznin en önemli özelliği, bu iznin verilebilmesi için Tasarı'da ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmamasıdır (m. 48/2).

de sayılmaktadır. Tasarı'nın bu hükmü karşısında, YİSK döneminde "turizm" ve "tedavi" amaçlı ikamet tezkeresi olarak Türkiye'de ikamet etmek isteyen kişilerin, kanunlaşması halinde, YUKK döneminde "kısa dönem ikamet izni" alması gerekecektir.

YUKK Tasarısı'na göre, "geçerli çalışma izni, Türkiye'de ikamet izni yerine de geçer" (m. 27/1). Çalışma izni, yabancıların Türkiye'de çalışabilmesi için gereken koşullardan biri olup Yabancıların Çalışma İzni Hakkında Kanun⁶³da (YÇİK m. 4); çalışma amaçlı ikamet tezkeresi ise YİSK m. 3/2'de düzenlenmiş olup her ikisi farklı kavramlardır. Tasarı ile YİSK tamamıyla yürürlükten kaldırılacağına göre (Tasarı m. 134/1-a), YİSK gereğince alınan "çalışma amaçlı ikamet tezkeresi" uygulamasından da vazgeçileceği sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca, YUKK Tasarısı ile getirilen çalışma izninin ikamet izni yerine geçeceği (m. 27/1) hükmünün bir yenilik oluşturacağı belirtilmelidir.

YUKK Tasarısı'nda yine yeni sayılabilecek bir başka kavram, "vatansız kişi kimlik belgesi"dir. Tasarı, vatansızların ikametini bu belgenin alınması koşuluna bağlamıştır. Tasarı'ya göre, "vatansız kişilere, Türkiye'de yasal olarak ikamet edebilme hakkı sağlayan vatansız kişi kimlik belgesi düzenlenir" (m. 50/1-ikinci cümle).

C) YUKK Tasarısı ile TVK Yönetmeliği Arasındaki İlişki

Tasarı'da yürürlükten kaldırılan mevzuat ile değiştirilen hükümler arasında TVK Yönetmeliği bulunmamaktadır. TVK Yönetmeliği, YUKK Tasarısı ile yürürlükten kaldırılmadığı ya da değiştirilmediğine göre, YUKK Tasarısı m. 136/1-son cümle ışığında değerlendirilmelidir. Bu hükümde, "diğer mevzuatta geçen yabancılara mahsus "ikamet tezkeresi" ibaresinden, bu Kanundaki "ikamet izni" anlaşılır" denilmektedir. Ayrıca, YİSK, Tasarı ile yürürlükten kalkacağına göre (Tasarı m. 134/1-a), YİSK döneminde verilen ikamet tezkeresi türlerinin YUKK Tasarısı'nda karşılığı ışığında yeniden değerlendirilmesi gereklidir.

Yönetmelik m. 71/1-ç'de, "Yasal ikamet izni olmaksızın veya yasal olmakla birlikte Türkiye'de yerleşme niyetini göstermeyen; sığınma veya iltica başvuru sahibi, sığınmacı, öğrenim, turistik, öğrenim gören çocuğuna refakat, tedavi gibi amaçlarla alınan ikamet tezkeresiyle ya da diplomatik veya

63 27. 2. 2003 tarih ve 4817 SK, RG, 6. 3. 2003, 25040.

konsüller ayrıcalıkla bağışıklık sağlayan yabancı misyon personeli kimlik kartıyla Türkiye'de ikamet edilmesi Türk vatandaşlığının kazanılmasında geçerli ikamet olarak kabul edilmez” hükmü, YUKK Tasarısı karşısında şu şekilde değerlendirilebilir:

“Yasal ikamet izni olmaksızın veya yasal olmakla birlikte Türkiye’de yerleşme niyetini göstermeyen; insanî ikamet, kısa dönem ikamet izinlerinden turizm (YUKK Tasarısı m. 31/1-e) ve tedavi (YUKK Tasarısı m. 31/1-f) amacıyla alınan ikamet izinleri ile öğrenci ikamet izni ya da diplomatik veya konsüller ayrıcalıkla bağışıklık sağlayan yabancı misyon personeli kimlik kartıyla Türkiye’de ikamet edilmesi, Türk vatandaşlığının kazanılmasında geçerli ikamet olarak kabul edilmez”.

Yönetmelik m. 71/1-d’de, “Türk vatandaşlığının kazanılmasında kabul edilmeyen ikamet nedenleri ile Türkiye’de bulunan kişinin sonradan geçerli sayılan bir nedenle ikamete bağlanması halinde önceki ikamet süreleri de hesaba katılır. Bu hüküm, turistik amaçlı ikamet tezkeresi ile Türkiye’de bulunanlar hakkında uygulanmaz”, denilmektedir. Bu hüküm ise, “Türk vatandaşlığının kazanılmasında kabul edilmeyen ikamet nedenleri ile Türkiye’de bulunan kişinin sonradan geçerli sayılan bir nedenle ikamete bağlanması halinde, önceki ikamet süreleri de hesaba katılır. Bu hüküm, kısa dönem ikamet izni alabilecek kişilerden turizm amaçlı gelip Türkiye’de bulunanlar hakkında uygulanmaz”, şekline dönüşecektir.

Yönetmelik m. 71/1-d’de yer alan “sonradan geçerli bir nedenle ikamet” ifadesi, nasıl anlaşılmalıdır? Yönetmelik m. 71/1-ç’de geçerli ikamet olarak kabul edilmeyen kısa dönemli ikamet izinlerinden “turizm” ve “tedavi” amaçlı ikamet izni, “insanî ikamet izni”, “insan ticareti mağduru ikamet izni” ile “öğrenci ikamet izni” sahibi yabancıların bu izinlerle Türkiye’de bulunması Türk vatandaşlığını kazandırmayacaksa, geriye “aile ikamet izni”, “uzun dönem ikamet izni” ile “çalışma izni” kalmaktadır.

Yönetmelik m. 16/2-c’ye göre, “Yasal ikamet izni olmaksızın veya yasal olmakla birlikte Türkiye’de yerleşme niyetini göstermeyen; sığınma veya iltica başvuru sahibi, sığınmacı, öğrenim, turistik, öğrenim gören çocuğuna refakat, tedavi gibi amaçlarla ikamete bağlandığı anlaşılan kişilerin başvurusu kabul edilmez ve bu husus yazılı olarak ilgisine bildirilir”. Bu hükmün de, YUKK Tasarısı’nın kanunlaşması halinde,

“Yasal ikamet izni olmaksızın veya yasal olmakla birlikte Türkiye’de *yerleşme niyetini göstermeyen*; insanî ikamet, öğrenci ikamet izni, kısa dönem ikamet izinlerinden turizm (YUKK Tasarısı m. 31/1-e) ve tedavi (YUKK Tasarısı m. 31/1-f) amacıyla Türkiye’de bulunan kişilerin başvurusu kabul edilmez ve bu husus yazılı olarak ilgisine bildirilir”, şeklinde olması beklenir.

Aynı şekilde, Yönetmeliğin 18. maddesinde yer alan, “[yabancının] hangi tarihte Türkiye’ye geldiği, ikamet tezkeresinin hangi amaçla verildiğinin araştırılacağı” hükmü, “ikamet izninin hangi amaçla verildiğinin araştırılacağı” şeklinde yorumlanabilir.

Tasarı’nın bu haliyle kanunlaşması fakat herhangi bir geçiş hükmü ya da TVK Yönetmeliği’nin m. 16, 18, 71/1-ç ve d hükümlerinin nasıl değiştirileceğine dair bir düzenleme getirilmemesi halinde, esasen YİSK döneminden farklı bir uygulama olmayacağı söylenebilir. Ancak, Tasarı’nın kanunlaşma aşamasında TVK Yönetmeliği’nin anılan hükümlerinin tamamıyla yürürlükten kaldırılması durumunda, bu çalışmada savunulan hukuka aykırılığın da önüne geçilmiş olur. Bu bağlamda önerimiz, Tasarı ile TVK Yönetmeliği’nin anılan hükümlerinin yürürlükten kaldırılacak mevzuat arasında sayılmasıdır. Bu önerinin kabul edilmemesi halinde, görüşümüz, Tasarı ile TVK Yönetmeliği’nin ilgili hükümleri arasında paralellik kurulması zorunluluğudur. Aksi takdirde, Türk vatandaşlığına başvuruyu engelleyerek Türk vatandaşlığını kazanmak bakımından ayrımcılık uygulaması sonucunu doğuran ve mevcut haliyle Kanun ve Anayasaya aykırı olan TVK Yönetmeliği hükümlerinin uygulamasının, YUKK Tasarısı’nda geçiş hükümleri getirilmemesi nedeniyle, YUKK yürürlüğe girdikten sonra daha fazla sorun yaratması kaçınılmaz olacaktır.

Sonuç

1982 Anayasası’nın⁶⁴ 16. maddesine göre, “Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak *kanunla* sınırlanabilir”. Türk vatandaşlığı, Anayasa’nın 66. maddesinde düzen-

64 7. 11. 1982 tarih ve 2709 SK, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (RG, 9. 11. 1982, 17863 mükerrer).

lenmiştir. Türk vatandaşlığının düzenlendiği hüküm, Anayasa'nın "Temel Hak ve Ödevler" başlığını taşıyan İkinci Kısım Dördüncü Bölümü'nde yer almaktadır. Anayasa'nın bu hükmü, uluslararası düzenlemelerde yer alan "herkesin vatandaşlık edinmeye hakkı olduğu"⁶⁵ şeklinde yorumlanmaya kanımızca elverişli değildir. Bununla birlikte, "Türk vatandaşlığı" başlığını taşıyan bu hüküm, temel haklar arasında yer almaktadır.⁶⁶ Bu durumda, Anayasanın 16. maddesindeki "temel hak ve hürriyetlerin kanunla sınırlanacağına" ilişkin kuralın, vatandaşlık edinme hakkı bakımından da geçerli olduğu sonucuna ulaşmak yanlış olmayacaktır.

Kanımızca, TVK Yönetmeliği m. 71/1-ç hükmü, Anayasa'nın 16. maddesinde yer alan "kanunla sınırlama" ilkesine aykırıdır. Çünkü Yönetmeliğin bu hükmü, her ne kadar TVK'na dayanıyorsa da, "kanunun uygulama esaslarını belirleme adına esasen hakkın özüne sınırlama getiren bir kural"⁶⁷ niteliğindedir.

65 Vatandaşlık edinme, uluslararası belgelerde de temel haklar arasında sayılmıştır: İnsan Hakları Evrensel Bildirisi m. 15/1 (Bildiri için bkz. Rona Aybay, Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Ankara 2006, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Yayın No:113, s. 3 vd) ve Medenî ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (4. 6. 2003 tarih ve 4868 SK, RG, 18. 6. 2003, 25142), m. 24/3; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (<http://www.unicef.org>, 17. 5. 2012), (İlke 3); Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (Türkiye Sözleşmeyi 14. 10. 1990 tarihinde imzalamış ve 9. 12. 1994 tarihinde ihtirazî kayıtla onaylamıştır. 4058 sayılı Onay Kanunu için bkz. RG. 11. 12. 1994, 22138), (m. 7). Diğer uluslararası düzenlemeler için bkz. Rona Aybay, "İnsan Hakları Açısından Vatandaşlık", *Cogito Dergisi*, İnsan Hakları Özel Sayısı, İstanbul 2000, Yapı Kredi Yayınları, s. 185-186, (İnsan Hakları). Uluslararası belgelerde bir uyrukluk hakkı sahibi olmanın tanınmış olmasının "gerçekçi" olmadığı; bir "dilek" bildirmekten öteye geçmediği hakkında bkz. Aybay, (İnsan Hakları), s. 184. Yazara göre, "uyrukluk sahibi olma hakkının devletlere karşı ileri sürülebilecek bir hak olması için, devletlerin uyrukluk kazanmak isteğiyle kendilerine yapılan başvuruları kabul etmek ve olumlu sonuçlandırmak konusunda bir yükümlülük altında olması gerekirdi. Oysa, uluslararası hukukun günümüzdeki durumu, hiçbir devlete, kişilere kendi uyrukluluğunu verme yükümlülüğü getirecek düzeyde değildir. Başka bir deyişle, kişinin bir devletin uyrukluluğunu elde etme hakkının fiilen sonuç doğurabilmesi, o devletin yasalarının ve uygulamasının olanak vermesine bağlıdır ve devletler bu konudaki yasalarını ve uygulamalarını düzenlerken "kapılarını" az ya da çok ölçüde kapalı tutmaktadırlar. Günümüzde hiçbir devlet, isteyen ya da başvuran herkese uyrukluk verecek kadar "liberal" değildir".

66 "Türk hukukunun geleneksel kuralları "vatandaşlığın" bir anayasal temel hak olarak kabulünü gerektirmektedir": Aybay, (İnsan Hakları), s. 186.

67 Fügen Sargın, "Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Öğrencilerin Türkiye'ye Giriş, Türkiye'de İkamet Etme ve Çalışma Hakları", MHB, Yılmaz Altuğ'a Armağan, 1997-1998, Yıl:17-18, S. 1-2, s. 353.

Ayrıca TVK Yönetmeliği m. 71/1-ç'ye dayanan uygulama, Anayasa'nın 66. maddesinin 3. fıkrasında yer alan ve "kanunîlik ilkesi" olarak adlandırılan⁶⁸, "Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir", şeklindeki hükmüne aykırılık teşkil eder niteliktedir. Zira Türkiye'de bulunan bir kısım yabancıların Türkiye'deki ikamet, TVK'na aykırı biçimde geçerli ikamet niteliğinde kabul edilmemekte ve bunun sonucu olarak Türk vatandaşlığına başvuru hakkı yönetmelik hükmüyle engellenmektedir. Bir kısım yabancıların Türk vatandaşlığına alınmasına bir sınırlama getirilmek amaçlanıyorsa, Anayasa m. 66/3'te yer alan kural gereğince, bu sınırlamanın kanun hükmüyle yapılması gerekir.⁶⁹

Ayrıca TVK Yönetmeliği m. 71/1-ç'de, Türkiye'de yasal ikamet izniyle ikamet eden bir yabancı, ikamet nedenine dayanılarak Türk vatandaşlığına alınma bakımından aranan ikamet şartını yerine getirmediği düzenlenerek getirilen sınırlayıcı etki, Yönetmeliğin bir başka hükmü (m. 71/1-d) ile ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Fakat kanımızca, TVK Yönetmeliği m. 71/1-ç, TVK m. 11/1-b'de yer alan "başvuru tarihinden geriye kesintisiz beş yıl ikamet etmek" hükmünün sözel yorumuna aykırıdır. İlgili yabancı, TVK Yönetmeliği m. 71/1-d ile daha sonra "geçerli bir nedenle" ikamet etmesi halinde, TVK Yönetmeliği m. 71/1-ç nedeniyle sayılmayan ikamet sürelerinin geriye dönük olarak geçerli ikamet şeklinde kabul edilmesi, bu hukuka aykırılığı gidermez.

TVK Yönetmeliği'nin belli amaçlar sayılmak suretiyle, Türkiye'de ikamet eden kişilerin başvurusunun kabul edilmeyeceğini düzenleyen m. 16/2-c; ilgili yabancı, ikamet tezkeresinin amacının araştırılacağını düzenleyen m. 18 ile "geçerli ikamet"e ilişkin m. 71/1-ç ve d hükümleri, Türk vatandaşlığına başvuruda bulunacak kişiler arasında ayırım yapmaktadır. Yönetmeliğin bu hükümleri, TVK'na ve Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir. Bu nedenle, kanımızca, anılan hükümlerin ya

68 Turhan/ Tanrıbilir, s. 40; Doğan, s. 36.

69 Bu yönde Tanrıbilir, s. 38. "Kanunîlik ilkesinin doğal bir sonucu olarak kanunda olmayan bir şartın yönetmelikte kabul edilmesi de mümkün değildir. Yönetmelik, kanunda kabul edilmiş şartların içeriğinin tespiti bağlamında açıklayıcı hükümlere yer verebilir. Yeni şartlar ihdas edemez": Doğan, s. 62.

kanun koyucu tarafından yürürlükten kaldırılması ya da normlar hiyerarşisine aykırılık nedeniyle gereği iptal edilmesi⁷⁰ gereklidir.

YUKK Tasarısı ile YİSK'nda kullanılan "ikamet tezkeresi" kavramı yerine "ikamet izni" kavramı tercih edilmiştir. Kanımızca, Tasarı ile getirilen ikamet izinleri ile YİSK ve ilgili düzenlemeler uyarınca alınan ikamet tezkereleri arasında, yeni bazı izin türleri hariç, esasa ilişkin bir farklılık bulunmamaktadır. YUKK Tasarısı'nda TVK Yönetmeliği, yürürlükten kaldırılan mevzuat ya da değiştirilen hükümler arasında yer almamaktadır. Önerimiz, TVK Yönetmeliği'nin ikamete yönelik hükümlerinin de yürürlükten kaldırılacak mevzuata ilişkin Tasarı hükmüne dahil edilmesidir.

Günümüz yabancılar hukukundaki mevcut düzenlemelerde olduğu gibi, YUKK Tasarısı'nın ikamet iznine ilişkin hükümlerinin, TVK'nda olağan telsikte aranan ikamet şartının gerçekleşmesiyle ilişkisi bulunmaktadır. Bu ilişkinin kurulmasına neden olan TVK Yönetmeliği'nin ikamet türleri konusundaki hükümleridir. Tasarı'nın bugünkü haliyle kanunlaşması halinde, TVK Yönetmeliği'nin m. 16/2-c; m. 18 ile m. 71/1-ç ve d hükümlerinin Tasarı ile yürürlükten kaldırılması hariç, bu çalışmada savunulan hukuka aykırılık ortadan kalkmayacaktır. Savunduğumuz görüş ve önerinin kabul edilmemesi halinde, Tasarı'ya TVK Yönetmeliği hükümlerinin Tasarı kapsamında nasıl anlaşılacağı veya değiştirileceğine yönelik hükümler zorunludur. Zira TVK Yönetmeliği'nin anılan hükümleri, mevcut haliyle ve YUKK Tasarısı'nın bugünkü düzenlemesiyle kanunlaşması halinde, Türk vatandaşlığına başvuruda bulunacak kişiler arasında ayırım yaprak hak kayıplarına neden olmaktadır.

70 Yurt dışında uygulanacak yönetmeliklerin iptaline ilişkin davalara, Danıştay, ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakmaya yetkili kılınmıştır: 6. 1. 1982 tarih ve 2575 Sayılı Danıştay Kanunu, (RG, 20. 1. 1982, 17580), m. 24/1-a.

KAYNAKLAR

- Aybay, Rona, *“İnsan Hakları Açısından Vatandaşlık”*, *Cogito Dergisi*, İnsan Hakları Özel Sayısı, İstanbul 2000, Yapı Kredi Yayınları, s. 179-194, (İnsan Hakları).
- Aybay, Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2006, (Vatandaşlık).
- Aybay, Rona, *Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*, Ankara 2006, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Yayın No:113, (Bildiri).
- Aybay, Rona, *Yabancılar Hukuku*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2011, (Yabancılar).
- Aybay, Rona, *Tarih ve Hukuk Açısından Konsolosluk*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2009, (Konsolosluk).
- Doğan, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Yenilenmiş 9. Baskı, Ankara 2009.
- Erdem, Bahadır, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Beta Basım Yayım, 1. Baskı, İstanbul 2010.
- Erten, Rifat, *“Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı’nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler”*, *Ankara Barosu Dergisi*, Güz 2008, Yıl:66, S. 4, s. 36-61.
- Nomer, Ergin, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, Yenilenmiş 17. Baskı, İstanbul 2009.
- Özbek Hadimoğlu, Nimet, *“Yabancı (Uyruklu) Öğrenciler Türk Vatandaşı Olamayacak mı?”*, *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, Kasım Aralık 2010, S. 75-76, s. 271-284.
- Sargın, Fügen, *“Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Öğrencilerin Türkiye’ye Giriş, Türkiye’de İkamet Etme ve Çalışma Hakları”*, MHB, Yılmaz Altuğ’a Armağan, 1997-1998, Yıl:17-18, S. 1-2, s. 317-354.
- Tanrıbilir, Feriha Bilge, *“Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri”*, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Mart-Nisan 2008, Yıl:21, S. 75, s. 27-62.

Turhan, Turgut/ Tanrıbilir, Feriha Bilge, Vatandaşlık Hukuku Ders Notları, Yetkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara 2009.

Tiryakioğlu, Bilgin, *“Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısına Göre Türk Vatandaşlığının Yetkili Makam Kararı ile Kazanılması”*, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, (29 Şubat 2008), Bildiriler, (Ed. Vahit Doğan/Feriha Bilge Tanrıbilir/Banu Şit), Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara 2008, s. 79-96.